

Is het redelijk om in de opstanding te geloven?

De Grieken van Van Gennep

Wanneer Paulus op de Areopagus het Evangelie verkondigt (Hand. 17), treft hij voor zijn boodschap bij de Griekse filosofen aanvankelijk een welgemeende belangstelling aan. Paulus' spreken over de schepping, over Gods alomtegenwoordigheid, zijn aankondiging van het laatste oordeel en zelfs zijn oproep tot bekering – dat alles horen de Grieken welwillend aan. Maar zodra Paulus over Christus' opstanding begint, haakt een groot deel van zijn publiek onmiddellijk af. Dat een mens die eenmaal gestorven is weer tot leven zou kunnen komen – die gedachte is naar Grieks besef te onzinnig om over door te praten. Men acht het volslagen onredelijk om zoiets in alle ernst te geloven. Enkele jaren geleden wees prof. F. O. van Gennep het geloof dat Christus *lichamelijk* uit de dood is opgestaan op een enigszins vergelijkbare manier van de hand. Van Gennep vond de voorstelling van een lichamelijke opstanding zo absurd, dat hij deze niet in begrijpelijke taal aan buitenkerkelijke mensen meende te kunnen uitleggen. Er zijn uiteraard vele en grote verschillen tussen het denken van de Griekse wijsgeren enerzijds en dat van Van Gennep anderzijds. Toch zien wij in hun benadering van Christus' opstanding een onmiskenbare overeenkomst. De Grieken en Van Gennep vormen als het ware een vroeg en een laat station op een lijn die met tussenpozen door de hele kerkgeschiedenis heen zichtbaar is. Het is de lijn van de afwijzing van het geloof in Christus' lichamelijke opstanding als zijnde onredelijk.

De onredelijkheid van het opstandingsgeloof

Hoe moeten wij hier nu over denken? Is het inderdaad onredelijk om in de Opstanding te geloven? Het eerste antwoord dat op die vraag gegeven moet worden is: ja! De Amerikaanse godsdienstwijsgeer Stephen T. Davis geeft in zijn prachtige apologie van het opstandingsgeloof (*Risen Indeed*, Grand Rapids 1993) een verhelderend voorbeeld. Stel dat het gerucht zou opduiken dat volgens een groepje mensen Napoleon Bonaparte nog altijd in leven is. Hij zou zich op de leeftijd van 226 jaar ergens op een afgelegen plaats schuilhouden. Wij zouden het ongetwijfeld volstrekt onredelijk vinden om aan dit gerucht ook maar enig geloof te hechten, ook al zou het bericht vergezeld gaan van een foto van een stok- en stokoude man. We weten immers op grond van betrouwbare historische bronnen dat Napoleon op 5 mei 1831 op St. Helena is overleden. En nog veel zekerder weten we dat mensen geen 226 jaar oud worden, omdat dat gegeven de aard van ons huidige lichaam biologisch eenvoudig onmogelijk is.

Welnu, biologisch is het om zo te zeggen nog veel onmogelijker dat een mens die eenmaal overleden is weer tot leven komt. Hoevelen hebben dat laatste niet hartstochtelijk gewild, en de gedachte gekoesterd dat ze hun geliefden weer in dit leven terug zouden kunnen krijgen! Maar ieder weldenkend mens weet: dat kan gewoon niet.

Het is in dit licht bezien ook geen wonder dat wanneer de vrouwen bij het graf het Opstandingsevangelie horen, zij niet zo zeer met vreugde, alswel met beving en ontzetting bevangen worden (Mark. 16 : 8). En het hoeft ons ook niet geheel te verbazen dat Thomas het allemaal eerst wel eens wil zien (Joh. 20 : 25). Wie het Opstandingsverhaal al jarenlang, vaak al van kinds af aan, gehoord heeft, kan deze schrik en deze aarzeling soms maar moeilijk goed invoelen. Geheel anders dan de vrouwen bij het graf denken wij vaak: 'natuurlijk is Jezus opgestaan!', en we houden het misschien zelfs voor onredelijk om dat te ontkennen. Maar 'natuurlijk' is de Opstanding nu juist niet! Ze gaat immers dwars tegen de wetten van de natuur in, en staat haaks op alles wat wij normaal gesproken in dit ondermaanse voor redelijk en mogelijk houden.

'En deze twee liepen tegelijk; en de andere discipel liep vooruit, sneller dan Petrus, en kwam eerst tot het graf.' (Joh. 20 : 4)
E. Burnand (1850-1921), *Petrus en Johannes haasten zich naar het graf*.
Uit: Gerard Bessière: *Jezus van Nazareth*.

Het is goed om ons dit telkens weer te realiseren. In onze reactie op het Opstandings-evangelie dient immers ook iets van de ontzetting van de vrouwen aanwezig te blijven. Het gaat hier om een ongehoord verstrekkende boodschap. Het Opstandings-evangelie is menselijkerwijs gesproken haast te mooi om waar te zijn. Juist als we daarvan doordrongen zijn, gaan we ons er des te meer over verwonderen wanneer we beseffen dat het waar is! We gaan de Heere er des te meer om prijzen, dat Hij door de opwekking van Zijn zoon zo krachtadig heeft ingegrepen in de doodscirkel van ons menselijk bestaan. En in het geloof gaan we ook in ons eigen leven de kracht van Christus' opstanding des te sterker ervaren.

De redelijkheid van het opstandingsgeloof

Maar als het opstandingsgeloof dan in het bovengenoemde opzicht onredelijk is, hoe kunnen we er dan niettemin van overtuigd zijn dat het waar is? Daar kunnen wij onder andere van overtuigd zijn doordat het opstandingsgeloof in een ander opzicht

Zielekreet

*Ik ween in donk'ren nacht en eenzaamheid.
Hoor hoe mijn ziel, alleen, in 't donker schreit.
Ze schreit gelijk een kindeke van dorst
Schreit naar de weelde van de moederborst,
Als Babels Joden, uit Jeruzalem
Verdreven, naar hun heerlijk Heiligdom,
Gelijk een bruidje naar haar bruidegom:
Zóó weent mijn stem.*

*Ik schrei naar U, o Heer, die verre zijt,
Gelijk een schaapje naar den herder schreit,
Gelijk een kind, dat honger heeft, naar brood,
Gelijk een levensmoede naar den dood,
Een afgejaagde hinde naar de bron,
Gelijk een kwijnend plantje naar de zon
Als Rachel weenende te Bethlehem:
Zóó weent mijn stem.*

Jaqueline E. van der Waals

juist wél redelijk is. Het is namelijk gebaseerd op buitengewoon betrouwbare bronnen. Hier bevindt zich een beslissend verschil met het bovengenoemde voorbeeld van Napoleon. In het geval van Napoleon wijzen de historische bronnen immers duidelijk op diens einde in 1831. In het geval van Christus wijzen alle beschikbare bronnen erop, dat Hij na Zijn sterven op Golgotha in een verheerlijkt lichaam uit de dood is opgestaan.

Die bronnen vinden we in het Nieuwe Testament. Over de exegese ervan is veel discussie mogelijk, en gegeven de variëteit in de berichten is het niet eenvoudig tot een precieze historische reconstructie te komen. Maar een aantal dingen staan zonder meer vast, en worden ook door vrijwel alle geleerden erkend: (1) Joden uit de eerste eeuw verwachten wel een Messias, maar niet één die zou sterven en opstaan; Jezus' opstanding lag dus niet in de lijn der verwachtingen. (2) Jezus is gestorven en begraven. (3) Zijn volgelingen waren na Zijn dood bedroefd en ontmoedigd. (4) Enkele dagen na Jezus' dood werd beweerd dat Zijn graf leeg was (een bewering die niet weerlegd kon worden), en hadden Zijn discipelen ervaringen die ze unaniem uitlegden als ontmoetingen met hun Meester. (5) Op grond van deze ervaringen kwamen ze tot het geloof dat Hij in een verheerlijkt lichaam was opgestaan. (6) Dit geloof werd de grondslag van de christelijke gemeente, waaruit blijkt dat grote groepen mensen het relaas van de discipelen geloofwaardig achten.

Welnu, al deze gegevens *bewijzen* natuurlijk niets, zoals het geloof sowieso niet te bewijzen valt (dan zou het trouwens geen geloof meer zijn). Wie wil, kan altijd onder de conclusie van de opstanding uit; men hoeft daarvoor niet eens per se een andere theorie te bedenken, maar kan ook eenvoudig zijn oordeel opschorten. Maar tot op de dag van vandaag is het in elk geval een buitengewoon *redelijke* verklaring van het geheel, dat Christus inderdaad lichamelijk uit de dood is opgewekt. Die verklaring doet immers op de meest ongekunstelde manier recht aan alle genoemde gegevens. Daar komt bij, dat tot nog toe nie-

mand die de Opstanding van Christus afwees in staat is geweest om een algemeen overtuigende theorie te ontwerpen van wat er dan wel gebeurd zou zijn in de dagen na de kruisiging.

Wie een gesloten wereldbeeld heeft, waarin voor God, Zijn Woord en Zijn handelen in schepping en geschiedenis principieel geen plaats is, zal zich door de opstandingsberichten wellicht niet laten overtuigen. Dat zou immers een regelrechte *bekeering* vergen. Het is dan veel gemakkelijker om de Opstanding zonder al te nauwkeurig onderzoek van de bronnen af te wijzen, omdat men deze nu eenmaal niet wil geloven. Men kan zich bovendien altijd beroepen op de *onredelijkheid* van het opstandingsgeloof zoals we die boven omschreven. Voor wie echter gelooft dat God er is, dat Hij aan het begin en aan het einde van de geschiedenis staat, dat Hij Zich geopenbaard heeft enz., liggen de zaken beduidend anders. In dit geval is het immers nog veel redelijker om het Opstandingsevangelië wel aan te nemen. Daarom is het zo onbegrijpelijk dat ook in de kerk de (lichamelijke) Opstanding van Christus ontkend wordt.

Consequenties

Kortom: enerzijds is het *niet* redelijk om in

de Opstanding te geloven, want de Opstanding staat haaks op heel onze menselijke werkelijkheidservaring. Daardoor is het Opstandingsevangelië altijd weer een bron van verbazing, diepe verwondering en aanbidding. Anderzijds is het *wel* redelijk om in de Opstanding te geloven, want nog altijd is de werkelijke opstanding van Christus ook objectief gezien de meest bevredigende verklaring van de verschijningsberichten.

Tot slot. We hebben ons beperkt tot één van de vele vragen die rondom de Opstanding gesteld kunnen worden. Maar het zal duidelijk zijn dat er nogal wat mee samenhangt. Ik denk aan de waarheid van het christelijk geloof temidden van de vele religies en stromingen die zich vandaag in onze cultuur manifesteren, en in verband daarmee aan de betrouwbaarheid van het bijbels getuigenis. Maar ook het geloof dat Jezus de Kurios is, de Heere van deze wereld en van ons leven is hier in het geding. En tenslotte het uitzicht van het geloof op onze zalige opstanding, waarvan die van Christus een zeker pand is (H.C. zondag 17). Dankzij de Opstanding is de dood voor de gelovige niet meer het allerergste wat hem kan overkomen.

Lelystad

G. van den Brink

Eén harmonieus geheel

Moeten wij het Paasevangelië harmoniseren?

Het is de nauwkeurige lezer van de Paasberichten in de Evangelieën natuurlijk wel eens opgevallen, dat elk Evangelie van de opstanding van Christus op zijn eigen wijze getuigt. In geen enkel evangelie wordt het Paasgetuigenis gemist. De Evangelieën zouden gewoon niet geschreven zijn, als Jezus na Golgotha niets meer van Zich had laten horen en Zich niet vele malen aan de Zijnen had vertoond.

Tegenstrijdige verhalen?

In alle Evangelieën vinden wij dus de boodschap van de opgestane Christus. Maar in geen enkel Evangelie wordt die boodschap eender verhaald. Er zijn nogal wat verschillen in de weergave van de gebeurtenissen op de dag van Christus' opstanding. Over wat er in feite gebeurde, toen Jezus in Zijn donkere grafspelonk verrees, lezen we niets. Engelen stamelen er wat van uit. God wekte Hem op. Jezus stond op (Hand. 2: 24). Dat is een feit, een heilsfeit.

Wat er wel verteld wordt, is, dat Hij is gezien of beter: dat Hij verscheen. Op Zijn opstandingsdag allereerst, aan vrouwen, aan Zijn discipelen. Maar nu schijnen de Evangelieën ons juist op het punt van deze verschijningen een tamelijk verwarrend beeld te geven. Zo zelfs, dat sommigen in wat hier verteld wordt, weinig meer zien dan 'wilde' verhalen die men niet als stukjes van een legpuzzel in elkaar gepast krijgt. Zeker niet, als men alle vier de Evangelieën parallel aan elkaar wil lezen.

Ik noem enkele opvallende verschillen, zonder in details te treden. Ten eerste: het aantal en de namen van de vrouwen die vroeg in de morgen van de eerste dag der

week Jezus' graf bezoeken, worden verschillend weergegeven. Ten tweede: de verschijning van Jezus aan Maria Magdalena (samen met enkele andere vrouwen?) lijkt in het ene geval plaats te vinden, voordat zij naar de discipelen is gegaan, in het andere geval erna. Ten derde: nu eens is het één engel, dan weer zijn het er twee die de Paasboodschap verkondigen. Ten vierde: de plaats waar die engelen zich bevinden als ook de inhoud van hun boodschap verschilt. Ten vijfde: in Lukas gaat Petrus alleen naar het graf, bij Johannes gaat hij samen met Johannes. En zo zouden we nog even door kunnen gaan.

Visioenen/telegrammen

Er zijn allerlei theorieën aan de hand gedaan om deze 'tegenstrijdigheden' te verklaren. Wat de evangelisten ons vertellen zou weinig meer zijn dan een bundeling van legenden die de ronde gingen doen na Jezus' kruisdood. De discipelen voor wie Jezus niet weg te denken was, beriepen zich op visioenen, de één zus de ander zo. Van een wezenlijk verschijnen van de lichamelijke weer opgestane Jezus is geen sprake. Een andere theorie spreekt van 'telegrammen' die de volgelingen van Jezus kregen vanuit de hemel waar Jezus na Zijn dood was heengegaan. Verder zou de traditie die spreekt van visioenen wel eens de oudste kunnen zijn. Daarop beroept Paulus zich vooral in 1 Kor. 15: 1vv en daarbij noemt hij dan nog weer andere verschijningen (aan Jakobus, aan vijfhonderd broeders op eenmaal) dan die de Evangelieën ons melden. Aan die oudste traditie (over visioenen) zou dan later de traditie

van het lege graf waarover de Evangelieën spreken, zijn toegevoegd. En dat om de echtheid van Jezus' opstanding te onderstrepen.

We laten al die 'geleerde' theorieën nu verder rusten. Ik antwoord met J. H. Gunning: 'Ware de opstanding niet geschied, in waarheid het geloof aan die opstanding, gelijk wij het bij de eerste discipelen aantreffen, zou groter wonder zijn dan nu de opstanding zelf is.'

Men mag zich dan ook wel afvragen, waar die zogenaamde wetenschappelijke theorieën vandaan komen. Het zijn vooronderstellingen die op waarschijnlijkheden van de rede zijn gebouwd. Ze komen ook ten diepste voort uit ongelooft. En het resultaat is, dat men niet meer dan een Jezus der herinnering overhoudt. Een Jezus echter Die mij in de steek moet laten, als ik de laatste adem uitblaas.

Op deze wijze willen wij evenwel de Paasboodschap van de Schrift niet benaderen. Wij lezen die Paasboodschap gaarne gelovig onbevange. Daarbij is het ook niet nodig om problemen te maken als die van 'wetenschappers' die bij voorbaat vraagtekens zetten achter de historische betrouwbaarheid van de Bijbelschrijvers. Het geïnspireerde Schriftwoord is dat van de oor- en ooggetuigen die in de Bijbel de erenaam van 'getuigen van Zijn opstanding' meekrijgen.

En het geloof dat in de nood en dood van het leven geen andere toevlucht kent dan Jezus, de Gekruisigde en Opgestane, twijfelt niet aan het historische en biologische gebeuren van de opstanding van Jezus en van de opstanding des vlees.

Een leeswijzer

Dat alles betekent echter niet, dat wij bij het lezen van de Paasberichten in onze Bijbel niet met vragen blijven zitten. Voor de moderne lezer zijn de verschillen in de berichtgeving van de vier evangelisten die we

De gevangenneming

... dan zie ik eensklaps fakkels nader komen
en hoor ik niet het klett'ren van een zwaard?
Ik druk mij in de schaduw van de bomen

soldatenvoeten hoor ik stampen op het pad
ze komen... en ze zullen zeker vinden
O God, het voor gevoel heeft toch gelijk gehad!

O God, die alle dingen ziet en weet
wat gaan er voor verschrikkingen gebeuren!
en uit mijn keel wringt zich benauwd een kreet...

...dan zie ik in het schijnsel van de maan
Zijn bleek gelaat, haast godd'lijk in zijn glanzende
en rust en kalmte in Zijn recht op staan...

en in Zijn stem geen enkel spoor van beven
als Hij hen zegt: „Ik ben het Wie gij zoekt
neem Mij en laat die met Mij zijn in leven...”

als Hij nog voor mij pleit vlucht ik al heen
want, grote woorden worden zelden daden...
nog zie ik Hem daar staan, kaarsrecht, alleen...

Joke Verweerd